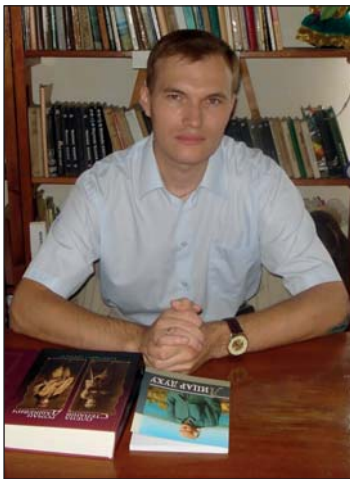

ПОЧЕСНІ ЧЛЕНИ ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА /

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА (1885–1937 рр.)

Андрій Фелонюк
канд. істор. наук,
ст. наук. співробітник
Львівського відділення
Інституту української
археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського
НАН України,
дійсний член НТШ,
голова Історичної комісії НТШ,
м. Львів

За 150 років існування Наукового товариства ім. Шевченка його почесними членами обиралися й обираються вчені, які мають видатні заслуги перед культурою взагалі та національною наукою зокрема і безпосередньо перед Товариством. За останню третину XIX – першу половину XX ст. почесними членами НТШ стали тільки 18 осіб. Про них і піде мова в статті.

У § 5 статуту заснованого 11 грудня 1873 р. літературного Товариства ім. Шевченка обумовлено, що до нього входять окрім дійсних і допоміжних членів ще й почесні. У допоміжні («вспомогаючі») члени Виділ (головний керівний орган організації) приймав осіб, які допомагали Товариству в будь-який спосіб, а в дійсні – тих, хто сплачував вступний внесок (100 золотих ринських). У почесні ж члени Товариства обирали на Загальних зборах «на внесення виділу людей, високозаслужених около руського народа, літератури або добра Товариства» (§ 8). На ранньому етапі існування цієї громадської культурної інституції (до 1892 р.), а також у перші роки після перетворення її на наукову (до 1898 р.) основу Товариства репрезентували звичайні члени, які отримали широкі права й обов'язки. Натомість «вспомогаючі» й почесні мали право лише дорадчого голосу на Загальних зборах і письмового звернення до Виділу в справах Товариства (§ 13) [1].

Статус почесних членів значно змінився з прийняттям 16 листопада 1892 р. першого статуту Наукового товариства ім. Шевченка. Згідно з цим документом до Товариства належали члени трьох категорій – *дійсні, засновники* («основателі») й *почесні* (§ 15). Засновниками вважалися всі дійсні (звичайні) члени, які на час появи статуту сплатили 50 золотих ринських або невдовзі сплатять їх одноразовим внеском. Почесне членство набували в результаті відповідного голосування на Загальних зборах за поданням Виділу «люди, заслужені коло українсько-руського народу, письменства, науки, штуки або коло самого Товариства» (§ 18). Почесним членам українського походження надавалися такі ж права, як і дійсним (§ 20), тобто обрання на Загальні збори та у Виділ, вирішального голосу на Загальних зборах, належності до наукових секцій, подавання письмових пропозицій Виділові, користування бібліотекою, музеєм, безкоштовного отримання примірника видань Товариства (§ 19). Як і члени засновники, почесні звільнялися від щорічних членських внесків (§ 22).

16 квітня 1898 р. Галицьке намісництво затвердило новий статут НТШ, яким його членів поділено на чотири категорії – *звичайних, дійсних, «основателів»* і *почесних* (§ 16). Звичайними членами ставали дотеперішні дійсні, тоді як дійсні у визначенні цього регулятивного акта затверджувалися Виділом. Це були вчені, запропоновані секціями Товариства «за самостійні наукові праці, а передовсім за визначну участь в виданнях Товариства» (§ 19).

Натомість статус почесних членів, встановлений ще статутом 1892 р., не змінювався (§ 21). Вони мали такі ж права, як і звичайні члени, а також не платили внесків. Варто зауважити, що їхні права й обов'язки фактично не відрізнялися від прав і обов'язків дійсних членів (§ 23–24), за винятком преференції бути членами секцій. Також на засіданнях секцій і наукових нарадах вони мали не вирішальний, а тільки дорадчий голос. Та оскільки почесному членству здебільшого передувало дійсне (див. далі), то таке обмеження було несуттєвим. У новому статуті, ухваленому Загальними зборами 29 червня 1904 р., іменування почесних членів за наукові здобутки відбувалося за порозуміння «Виділу з дотичною Секцією» (§ 14). Останній статутний документ залишався актуальним до ліквідації НТШ радянською владою 14 січня 1940 р.

У період дії статуту Товариства ім. Шевченка (1873–1892 рр.) почесними членами стали дев'ять осіб. За поданням управління першим почесним членом Товариства другі Загальні збори (20 осіб) 14 червня 1885 р. іменували одного з очільників народовців, мовознавця та етнографа, професора Львівської учительської семінарії **Омеяна Партицького** (1840–1895) «в признанія его великих заслуг около руской литературы» [2]. У 1880 р. він заснував і відтоді редагував літературний часопис «Зоря», який 1885 р. став органом Товариства ім. Шевченка.

На внесення Виділу від 7 липня 1886 р. четверті Загальні збори 25 березня 1887 р. почесним членом обрали найвидатнішого письменника Західної України того часу **Осипа-Юрія Федьковича** (1834–1888) з нагоди 25-річчя його літературної творчості [3]. Саме НТШ доклало великих зусиль для дослідження й перевидання творчої спадщини цього поета і прозаїка. Філологічна секція видала найповніше зібрання його творів (у 4 т., 6 кн.). Накладом Товариства з'явився «Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича» (1911), авторства **Осипа Маковея**.

На п'ятих Загальних зборах Товариства ім. Шевченка 7 квітня 1889 р., на пропозицію його керівного органу, почесне членство було надано відомому дослідникові української літератури, професорові Львівського університету **Омеянові Огоновському** (1833–1894) [4]. Він був одним із членів-засновників цієї культурно-громадської інституції, які підписали її перший статут у 1873 р., й автором єдиної наукової праці, надрукованої коштом цього Товариства, – «Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache» (1880).

За ініціативи того ж правління, на Загальних зборах 24 березня 1890 р. почесними членами обрано «... многоза- служеного историка **Володимира Антоновича**, професора університету в Києві, писателів **Ивана Левицького**, **Олександра Кониського** з Києва и **о. Изидора Воробкевича** з Черновець» [5]. Очевидно, надати гідне звання почесних членів названим щойно особам запропонував **Олександр Барвінський**, адже за день перед зібранням на засіданні Виділу, на якому було підтримано таку пропозицію, були присутні, крім нього, лише голова Товариства **Сидір Громницький** і секретар **Василь Дідошак** [6]. О. Барвінський багато років особисто знав усіх цих непересічних представників українського національного середовища, листувався та співпрацював з ними.

Видатний історик **Володимир Антонович** (1834–1908), письменник **Іван Нечуй-Левицький** (1838–1918) та літературознавець і громадський діяч **Олександр Кониський** (1836–1900) стояли біля витоків Товариства, а останній

також був одним з його фундаторів (пожертвував 1 тис. рублів). Власне О. Кониському належить ідея створення вільного від російської цензури літературного товариства, яка визріла в нього у катеринославський період життя (1866–1872 рр.). Спершу обговорив її зі своїм давнім приятелем **Дмитром Пильчиковим**, а в 1873 р., за підтримки однодумців, вона реалізувалася у проекті Товариства ім. Шевченка у Львові [7]. Згодом саме він подав ідею реформувати Товариство на наукове, радився щодо цього з колегами під час свого останнього приїзду до Львова в 1889 р. **Михайло Грушевський** пізніше писав: «Одним з найбільше далекосяглих фактів життя Кониського була його участь в заснуванні й реформі Товариства імені Шевченка, котрому судилася така важна доля в культурнім житті України-Русі. Як ми бачили, покійник признавав своєю першою гадку заснування Товариства, а реформа Товариства також зв'язана з його іменем. А хоч се була тільки ініціатива, що мала бути доперва розвинена в певний план і потребувала робочих рук і організаційних здібностей на ґрунті, аби з неї вийшло щось цінне, але й ся ініціатива покійника в двох рішучих моментах життя нашого Товариства завсіди була цінна і важна» [8].

У «Хроніці НТШ» мотивом надання почесного членства В. Антоновичу й І. Нечуй-Левицькому вказувалися, відповідно, заслуги в дослідженні історії українського народу та розвитку української літератури [9]. Іван Нечуй-Левицький був найвідомішим українським белетристом у Галичині, адже майже всі його твори, написані наприкінці 1860–1880-х рр., друкувалися у львівських часописах «Правда», «Зоря», перша збірка творів цього письменника побачила світ 1871 р. також у галицькій столиці [10]. Своєю чергою, **Сидір Воробкевич** (1836–1903) у Галичині й на Буковині був знаний не лише як поет і композитор, а й як активний діяч національного відродження 1860–1870-х рр., а тому його кандидатура теж не викликала жодних заперечень. Істотну роль відіграв тут і той факт, що О. Барвінський мав із С. Воробкевичем дружні стосунки ще з 1868 р., інтенсивно з ним листувався і часто бував у Чернівцях [11]. Важливо зазначити, що двоє з цих почесних членів Товариства (В. Антонович та О. Кониський) потім увійшли в когорту перших 32 дійсних членів НТШ, обраних у 1899 р.

На черговому загальному зібранні Товариства 10 травня 1891 р. почесним членом названо українського культурно-громадського діяча й мецената **Василя Тарновського** (1838–1899) «зادля заслуг его, положених коло закупна і позбираня старинних памяток українських і памяток по Т. Шевченку» [12]. У 1893 р. він стає членом-засновником Товариства, сплативши 50 рублів.

Наступні Загальні збори, що відбулися 13 березня 1892 р., приурочено до 25-ої річниці композиторської діяльності та 50-річчя з дня народження **Миколи Лисенка** (1842–1912). Виділ, який зібрався у часі цього з'їзду, за почином **Володимира Шухевича** висунув кандидатуру композитора на почесного члена Товариства. 28 учасників зборів схвально відгукнулися на цю пропозицію [13]. На засіданні Виділу 2 травня того року прийнято до відома, що «грамоту почесного члена, величаво виконану, вислано уже ювілятові **Николі Лисенкові**» [14].

Першим почесним членом реформованого Наукового товариства ім. Шевченка став 29-річний Михайло Грушевський. Такий статус йому присвоєно Загальними

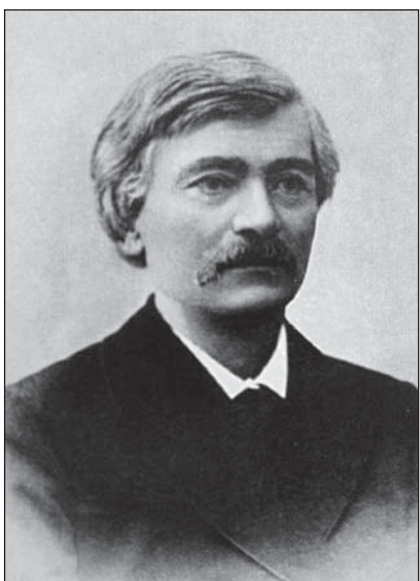
Омелян Партицький

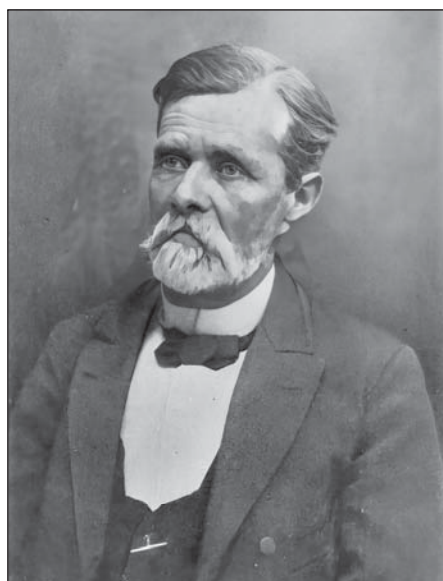
Юрій Федькович

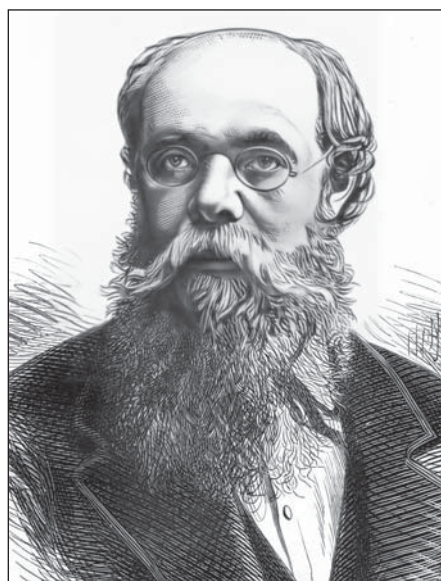
Омелян Огоновський

Володимир Антонович

Іван Нечуй-Левицький

Олександр Кониський

Сидір Воробкевич

Василь Тарновський

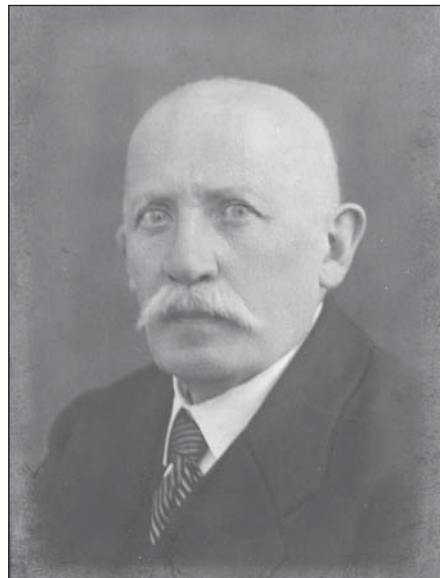
Микола Лисенко

Михайло Грушевський

Іван Франко

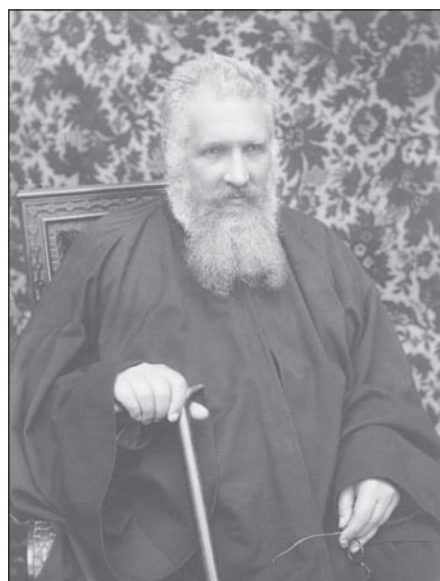
Сидір Громницький

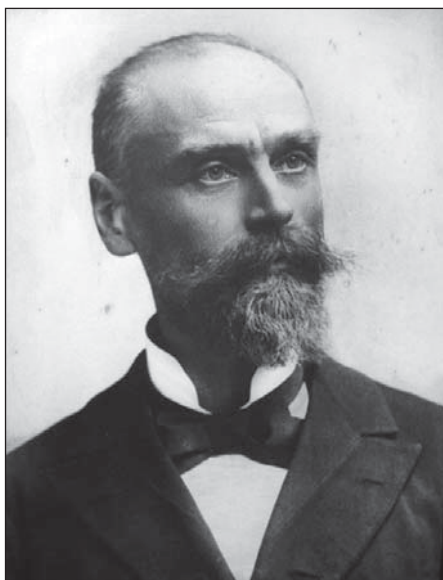
Іван Верхратський

Юліан Романчук

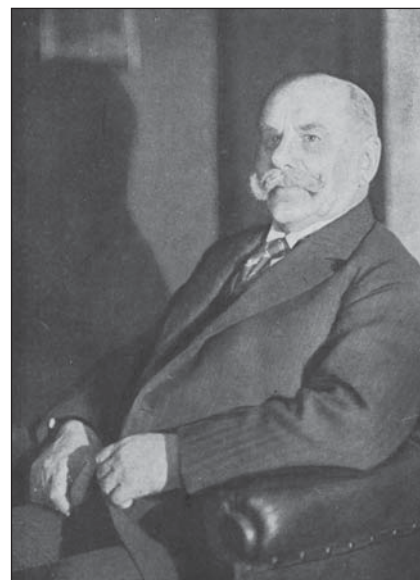
Андрей Шептицький

Іван Горбачевський

Кость Левицький

Степан Смаль-Стоцький

зборами 4 червня 1896 р. «за наукові заслуги, положені для Товариства», хоча найбільші досягнення історика в НТШ були ще попереду. Вже на другий рік свого перебування у Львові вчений крім посади професора Львівського університету виконував обов'язки директора Історично-філософської секції Товариства (з 16 листопада 1894 р.) та члена Виділу, а отже, брав діяльну участь у науково-організаційній роботі Товариства (зокрема, опікувався бібліотекою), був автором і редактором «Записок», засновником Археологічної комісії, упорядником перших томів «Жерел до історії України-Руси». Голова НТШ О. Барвінський у вступній промові на згаданих Загальних зборах підкреслив, що «головним керманічем наукової роботи в нашій товаристві (у звітному 1895 р. – А. Ф.) був директор секції історичної проф. М. Грушевський. Завдяки його трудам число робітників на ниві науковій збільшується, хоч оно ще не відповідає ані великим потребам і трудній задачі українсько-руської науки, ані поважній численности освіченої верстви українсько-руської суспільности» [15]. З огляду на це зібрання висловило подяку молодому вченому за «примірний провід в діяльності науковій» Далі в протоколі читаємо: «Крім того, збори (80 осіб. – А. Ф.) на внесення виділу одностайно і при оплесках іменували проф. Грушевського почесним членом товариства» [16].

Ряди почесних членів НТШ знову поповнилися через вісім років на Надзвичайних загальних зборах 4 квітня 1904 р., де основним питанням порядку денного було затвердження нової редакції статуту. З подання Виділу, збори в кількості 74 осіб «заіменували почесними членами Товариства: 1) **Миколу Лисенка**, композитора в Києві, за його визначні заслуги на полі української музики. 2) **Івана Франка**, д-ра філософії у Львові, за визначну роботу для наукового розвитку Товариства. 3) **Сидора Громницького**, професора гімназії у Львові, за заслуги положені коло адміністрації Товариства» [17]. Приводом до такого рішення щодо М. Лисенка був 35-літній ювілей його композиторської діяльності, який широко відзначався українською громадськістю в кінці листопада–грудні 1903 р. Віншування митця розпочалися у Львові 24 листопада, де його від НТШ вітав **Кирило Студинський**, який зачитав адрес та підніс срібний лавровий вінець, а члени Товариства зібрали кошти в сумі 500 корон на почесний дар [18]. У листі 3 листопада 1904 р. до Виділу НТШ М. Лисенко наголошував: «Грамоту на Почесного Члена Наукового Товариства ім. Шевченка за труди на полі української музики приймаю з великою душевною подякою. Іменування так вважаю високим щастям і гордістю для себе» [19]. Славетний композитор був єдиним, котрого почесним членом обрали двічі: спершу – Товариства ім. Шевченка (1892 р.), а вдруге – НТШ (1904 р.).

Присутність Івана Франка (1856–1916) серед почесних членів цієї науково-культурної інституції також не випадкова. До 1904 р. він уже мав за плечима десятиліття плідної наукової та редакторської праці в Товаристві, до якого його залучив М. Грушевський. На початках – автор публікацій у «Записках», потім – редактор «Етнографічного збірника» (народні приповідки), п'яти томів «Пам'яток українсько-руської мови та літератури» («Апокрифи і легенди з українських рукописів»), двотомників творів Ю. Федьковича та Шевченкового «Кобзаря» в серії «Українсько-руська бібліотека», а від 1898 р. – головний редактор «Літературно-наукового вісника» [20]. Прийнятий зви-

чайним членом НТШ на засіданні Виділу 14 червня 1895 р. (бажання стати ним виявив ще у березні 1892 р., проте не був обраний – «за» проголосувало лише п'ять із 22 присутніх на зборах членів Товариства), 1 червня 1899 р. І. Франко став одним із перших 32-х учених – дійсних членів. Упродовж кількох років був директором Філологічної секції, заступником голови Археологічної та членом Етнографічної й Мовознавчої комісії.

Громадсько-культурний діяч і педагог, багатолітній викладач Академічної гімназії **Сидір Громницький** (1850–1937) своє життя тісно пов'язав із НТШ. Був серед перших дійсних (звичайних) членів Товариства ім. Шевченка (з 4 червня 1874 р., від 1892 р. вважався членом-засновником), двічі головував у ньому (1885–1886, 1887–1890), а в 1892–1903 рр. обіймав посаду заступника голови НТШ. Обрання С. Громницького почесним членом у 1904 р. стало логічним завершенням його адміністративної кар'єри в Товаристві, хоча він і надалі брав активну участь у роботі НТШ.

Від початку 1890-х років у цій науковій інституції працює й **Іван Верхратський** (1846–1919), природознавець і мовознавець, етнограф, викладач ботаніки та зоології в Академічній гімназії у Львові. Номінований членом Товариства ім. Шевченка на Загальних зборах 13 березня 1892 р. [21], у 1893 р., очолив новостворену Математично-природописно-лікарську секцію, певний час був співредактором її «Збірника». Від 1899 р. – дійсний член НТШ. Справив значний вплив на подальші природознавчі й мовознавчі студії в середовищі Товариства. На засіданні Виділу 12 квітня 1905 р. за ініціативи Математично-природописно-лікарської секції «постановлено предложити загальним зборам кандидатуру д. І. Верхратського на іменоване його почесним членом Товариства за заслуги педагогічно-наукові» [22], а вже 19 квітня на Загальних зборах М. Грушевський поставив кандидатуру вченого на голосування і його іменували почесним членом за науково-педагогічну діяльність, а також з нагоди з нагоди 40-ліття літературної творчості [23]. Номінування І. Верхратського почесним членом до певної міри було наслідком відмови керівництва Товариства в публікації накладом НТШ його підручника із зоології, що обговорювалося на тих же зборах.

Далі настала тривала пауза в наданні почесного членства в НТШ. Чергова нагода з'явилася аж у 1921 р., коли у Львові готувалися відзначити 80-ліття дійсного члена НТШ від Філологічної секції (з 1909 р.), заслуженого громадського й політичного діяча **Юліана Романчука** (1842–1932). На той час він був єдиним живим із дев'яти членів-засновників Товариства ім. Шевченка 1873 р. Задля вшанування Ю. Романчука Виділ НТШ на засіданні 19 лютого 1921 р. визначив «на почесну емеритуру для ювілянта річно 6.000 [польських] марок», створив грошовий фонд його імені для допомоги відомим вченим, а також виділив йому стипендію з фонду Т. Дембицького за працю над текстами творів Т. Шевченка [24]. Керівництво НТШ замовило митцю **Петрові Холодному** портрет ювіляра (зберігався в музеї). Нарешті 28 березня 1921 р. Ю. Романчук був іменований почесним членом за наукові й літературні досягнення на перших після довгої перерви (з 1913 р.) Загальних зборах Товариства [25].

Після відходу в засвіти цього діяча єдиним почесним членом НТШ залишався С. Громницький. І тільки по його смерті, що настала 17 грудня 1937 р., Загальні збори НТШ (118 осіб) 26 грудня того ж року на пропозицію Виділу обирають нових почесних членів, «найбільш заслужених для

нашої науки й культури» – митрополита **Андрея Шептицького** (1865–1944), академіка **Івана Горбачевського** (1854–1942), д-ра права **Костя Левицького** (1859–1941) та академіка **Степана Смаль-Стоцького** (1859–1938) [26]. Напередодні, на засіданні Виділу 24 грудня, ці кандидатури запропонував дійсний член НТШ **Микола Чубатий**, і вони були одностайно прийняті [27].

Предстоятель Греко-католицької церкви в Галичині та творець Національного музею у Львові, доктор теології й філософії, митрополит Шептицький гідність дійсного члена НТШ отримав 20 червня 1925 р. (Філологічна секція). Натомість три інші новообрані почесні члени мали давні контакти з Товариством. Вони увійшли до грона перших дійсних членів НТШ (з 1 червня 1899 р.) і мали заслуги перед Товариством.

Правник Кость Левицький став звичайним членом Товариства ім. Шевченка ще на Загальних зборах 14 червня 1885 р. [28]. Як активний громадський діяч та авторитетний український політик Галичини початку ХХ ст. усіма можливими засобами підтримував діяльність НТШ, представляв його інтереси перед державними (австрійськими) і крайовими органами влади, був співзасновником і редактором «Часописи правничої», що згодом видавалася під егідою НТШ.

Іван Горбачевський, довголітній професор лікарської хімії Карлового університету в Празі, а протягом 1917–1918 рр. – міністр охорони здоров'я Австрійської імперії (Цислейтанії), ректор і професор Українського вільного університету в Празі, обраний звичайним членом Товариства 11 травня 1893 р. Впродовж 1911–1918 рр. очолював Математично-природописно-лікарську секцію, публікувався в її виданнях, зокрема в «Лікарському збірнику».

Тоді ж, 11 травня 1893 р., затверджений членом НТШ і професор української мови й літератури Чернівецького університету та Українського вільного університету в Празі, діяч національно-культурного відродження на

Буковині, академік ВУАН **Степан Смаль-Стоцький**. Він працював в Археографічній та Мовознавчій комісіях, головував у Філологічній секції (1914–1918).

У першій надрукованій на еміграції «Хроніці НТШ» серед почесних членів довоєнного НТШ помилково названо громадсько-культурного діяча та історика із Закарпаття **о. Василя Гаджегу** (1864–1938) [29], який був лише дійсним членом (з 1928 р.). Таку хибну інформацію знаходимо й у пізніших довідкових виданнях, де також сказано, начебто почесними членами Товариства були відомий український громадський діяч і меценат **Євген Чикаленко** (1861–1929) (насправді звичайний член НТШ) та письменник **Богдан Лепкий** (1872–1941) (дійсний член) [30]. З іншого боку, у «Хроніках НТШ», які видавалися від 1900 р., чомусь не вказувалося, що почесними членами Товариства були **О. Партицький**, **О. Огоновський** та **В. Тарновський**.

Підсумовуючи вищесказане, зазначу, що за весь період існування літературного Товариства ім. Шевченка (1873–1892) Загальними зборами іменовано дев'ятьох визначних культурно-громадських діячів, письменників, учених й меценатів. Почесними членами Наукового товариства ім. Шевченка (до 1940 р.) стали десять постатей української науки та культури (загалом 18 осіб). Микола Лисенко був номінований почесним членом двічі – літературного Товариства ім. Шевченка й НТШ. Переважно присвоєння цього почесного звання відбувалося з нагоди ювілейних дат у житті іменованих. При обранні Виділ і Загальні збори керувалися соборницьким підходом, удостоюючи честі почесного членства вихідців не тільки з Галичини, а й із підросійської України, Буковини, втілюючи таким чином на практиці принцип всеукраїнськості Товариства. Якщо на початку перевагу надавали митцям, що пов'язано з літературним характером інституції, то після 1892 р. більше уваги приділялося тим, хто мав непересічні наукові здобутки, а також заслуги перед НТШ. ■

Література

1. Купчинський О. Статути, проекти статутів і регламенти (регуляміни) Товариства ім. Шевченка та Наукового товариства ім. Шевченка. 1873–1989 // Його ж. Наукове товариство ім. Шевченка: дослідження, матеріали. Львів, 2013. С. 44–45.

2. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі ЦДІАЛ України), ф. 309 (НТШ), оп. 1, спр. 30, арк. 17.

3. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 30 зв., 36.

4. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 49 зв.

5. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 58.

6. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 54 зв.–55.

7. Грушевський М. Пам'яті Олександр Кониського // Його ж. Твори: у 50 т. Львів, 2005. Т. 7. С. 547.

8. Там само. С. 554.

9. Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові (далі – Хроніка НТШ). Львів, 1908. Ч. 33. С. 15.

10. Некрольоги. Почесні члени. Іван Нечуй Левицький // Хроніка НТШ у Львові. Львів, 1918. Ч. 60–62. С. 93–100.

11. Барвінський О. Спомини з мого життя. Частина перша та друга / Упоряд. А. Шацька, О. Федорук. Нью-Йорк; Київ, 2004. С. 101–102, 248–250.

12. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 70.

13. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 78 зв., 82 зв.

14. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 86.

15. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 33, арк. 35.

16. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 33, арк. 36 зв.

17. Хроніка НТШ. Львів, 1904. Ч. 18. С. 4.

18. Хроніка НТШ. Львів, 1903. Ч. 16. С. 3.

19. Бернацька Г. Із невідомого листування Миколи Лисенка з галичанами // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. Львів, 1993. Т. 226: Праці Музикознавчої комісії. С. 254.

20. Некрольоги. Почесні члени. Іван Франко // Хроніка НТШ. Львів, 1918. Ч. 60–62. С. 89–93.

21. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 81 зв.

22. Хроніка НТШ. Львів, 1905. Ч. 23. С. 4.

23. Хроніка НТШ. Львів, 1905. Ч. 22. С. 16.

24. Хроніка НТШ. Львів, 1922. Ч. 65–66. С. 9.

25. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 31, арк. 49.

26. Хроніка НТШ. Львів, 1939. Ч. 74. С. 15.

27. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 36, арк. 25.

28. ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 30, арк. 17.

29. Хроніка НТШ. Мюнхен, 1949. Ч. 75. С. 33.

30. Список членів Наукового товариства ім. Т. Шевченка / Уклали М. Боянівська, І. Микитишин та О. Кровицька // Т. Шевченко і українська національна культура. Матеріали наукового симпозиуму (Львів, 8–9 червня 1989 р.). Львів, 1990. С. 143.